

İSM'de Kullanılan Elektronik Veri Sistemleri, HBYS VE AHBS Sistemleri Arasındaki Farklar

Gelişen teknoloji ile birlikte sağlık alanında da veri kayıtları elektronik ortamda yapılmaya başlanmıştır. Bu sebeple verilerin kaydedilmesi, saklanması ve gerektiğinde kolaylıkla erişilebilmesi için birçok farklı veri kayıt sistemi oluşturulmuş ve birbirleriyle entegre olması sağlanmaya çalışılmıştır. Amaç ve ihtiyaçlar doğrultusunda İSM, hastane ve aile hekimliğinde kullanılan veri sistemleri arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır.

Aile Hekimliği Bilgi Sistemi(AHBS)

Birinci basamak sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ve koruyucu sağlık hizmetlerine ağırlık verilmesi amacı ile başlatılmış olan aile hekimliği uygulamasında, bireylere sunulan teşhis, tedavi ve rehabilite edici sağlık hizmetlerinin sağlık kayıtlarının tutulması Aile Hekimliği Bilgi Sistemi (AHBS) aracılığı ile gerçekleştirilmektedir. (1)

Bu sistem birinci basamak sağlık hizmetlerinin elektronik ortamda kayıt altına alınarak Bakanlık Merkez Teşkilatında, Elektronik Sağlık Kaydı (ESK) veri tabanına bu verilerin aktarılması ve T.C. kimlik numaraları esas alınarak her hasta için burada bir dosya açılıp bu bilgilerin depolanması temeline dayanır.

ABHS temelde şu fonksiyonları yerine getirmesi için tasarlanmıştır:

1. Vatandaşlarımızın, T.C. Kimlik Numaraları esas alarak aile hekimlerine kayıt edilmesi,
2. Aile hekimliği uygulamasının mevzuatına uygun olarak, vatandaşlarımızın sağlık bilgilerinin ve aile hekimlerinden aldıkları sağlık hizmetinin elektronik ortamda kayıt altına alınması,
3. Kayıt altına alınan bilgilerin, Bakanlık Merkez Teşkilatında yer alan Elektronik Sağlık Kaydı (ESK) veri tabanına elektronik ortamda aktarılması (ESK' da her hastaya ait bir sağlık dosyasını oluşturulmaktadır),
4. ESK'daki hasta dosyalarının, yetkiler dâhilinde ve gerektiğinde elektronik ortamda diğer aile hekimleri tarafından erişilebilmesi,
5. Aile hekimleri ile Bakanlık, İl Sağlık Müdürlüğü ve Toplum Sağlığı Merkezi arasında karşılıklı mesaj gönderilebilmesi,
6. Aile hekimlerinin yaşadıkları her türlü sorunu (teknik, idari vs.) Bakanlığa ve İl Müdürlüğüne iletebilmesi,
7. Aile hekimine verilen sağlık hizmetine dair raporlama desteğinin sağlanması.

Güncel olarak aile hekimliklerinin veri sistemleri farklı yazılım şirketleri tarafından sağlanmakta olup, firmalar aile hekimliği birimleri ile sözleşme imzalamakta ve sözleşme süresinin bitiminde birimler firma değişimi yapabilmektedirler.

Aile hekimleri bu sistemler sayesinde, hastalara ait tüm muayene ve kayıtlarına ulaşabilirler. Tahlil kayıtlarını tutabilir ve gerektiğinde ulaşabilirler. Hastalarına reçete ve gerektiğinde istirahat, sürücü vb tüm raporları yazabilirler. İçinde bulundukları performans dönemlerine göre yapılması gereken aşı ve izlemleri listeleyebilirler İzlem kayıtları (Bebek/Çocuk, Kronik hastalık, Gebelik, 15/49 yaş, Lohusa, Obezite, Okul Taraması, Evde Sağlık, Otizm) oluşturup, bunları takip edebilirler. Çalışma saati ve randevularını yine AHBS sisteminden görüntüleyebilirler. Vakti gelen izlemler için hastalara adres ve iletişim adreslerinden ulaşabilirler.

Hastane Bilgi Yönetim Sistemi (HBYS):

HBYS, bilgisayar programları ve etkileşim içinde olduğu hastanelerin yapmış olduğu işlemleri bilgisayar üzerinde gerçekleştiren yazılımlar grubuna verilen genel addır.

Hastane bilgi yönetim sistemi ile ilgili işleyişe değinecek olursak, hasta, herhangi bir sağlık kuruluşuna başvurduğu zaman otomatik olarak hastane bilgi yönetim sistemi işlemeye başlar. Hastanın sağlık kuruluşuna adım atması ile birlikte fiziki muayene bilgileri, doktor tarafından istenen laboratuvar testleri ve sonuçları, bilgisayar ortamında girişleri yapılarak önceki test sonuçları ile birlikte değerlendirilir. Doktora ve uzmana telefonla aynı zamanda bilgiler danışılır. Elde edilen bilgiler ileride tekrar kullanılmak üzere ana bellekte depolanır. Böylece hasta ile ilgili kayıtlara istenildiği zaman ulaşılabilceği gibi, hastaya uygulanacak olan medikal tedavide hangi ilaçlara karşı alerjisinin olduğu gibi bilgiler belirlenmiş olmaktadır. Otomatik olarak verilen hizmetin maliyeti, geri ödemesi ortaya konulmuş olur(2)

HBYS yazılımı da AHBS gibi farklı yazılım firmaları tarafından sağlanmaktadır. HBYS içerisinde laboratuvar, radyoloji gibi tetkik birimlerinde gerçekleştirilen tüm operasyonlardan, ameliyathane, hastane eczanesi, sicil veya insan kaynakları birimlerine varıncaya kadar farklı uzmanlıklar üzerine çalışan birçok yazılımın bir araya gelerek oluşturduğu yazılım grubudur. Tetkik operasyonlarında cerrahi operasyonlarda izleme dinleme operasyonlarında kullanılan tıbbi cihazlar ile bütünleşik olarak yani tıbbi standart dil formatında da haberleşerek bilgi alış verişinde bulunabilir. Örneğin PACS yapılarında mamografi, DI, MR, tomografi gibi cihazlardan görüntü alıp bunları birlikte çalıştığı diğer programlara verebilmelidir. (3)

İSM Elektronik Veri Sistemleri

İSM tarafından gerçekleştirilen kayıtlar AHBS ve HBYS'den farklı olarak bakanlığın sağladığı bazı sistemler üzerinden olmaktadır. ÇKYS, TSİM, KDS, ÖBS HSYS, Yönetim WEB, İZCİ gibi sistemler kullanılmaktadır.

Her bir sistemin kullanılma amacı ve kullanıldığı alan farklı olup, İl veya İlçe Sağlık Müdürlüklerinin yetki alanına göre değişik verilere ulaşabilmektedirler. Yetkili kişi tanımlanmış olan kullanıcı adı ve şifresini kullanarak bu sisteme giriş yapabilmektedir. Örneğin, İlçe Sağlık Müdürlüğü yalnızca kendi ilçesine ait kayıtlara ulaşabilmekteyken, İl Sağlık Müdürlüğü'nün yetki alanı daha geniştir.

HSYS modül kapsamında, Hedef kullanıcılar; TSM, Aile Hekimi, Uzman Aile Hekimi, Yetkilendirilmiş Aile Hekimi, ASE, Hemşire ve Ebe kullanıcılarıdır. Sistemde Muayene, Kadın Sağlığı, Bebek Sağlığı ve Hasta işlemleri yapılır.(4)

COVID-19 Pandemisi süresince HSYS en sık kullanılan veri sistemi haline gelmiştir. Bu sistem ile hastaların kaydı yapılabilmekte, klinik ve laboratuvar sonuçları takip edilebilmekte, temaslı kayıtları oluşturulabilmektedir. Son dönemde normalleştirme süreciyle birlikte Yurtdışı giriş çıkışlarda yapılması zorunlu kılınan PCR testi girişleri, bazı genel taramalar ile ilgili kayıtlarda bu sisteme entegre edilmiştir. Ağustos ayından beri HBYS ile entegre edilmiştir. Hastaların PCR sonuçları hem HBYS'de hem de HSYS'den takip edilebilmektedir.

İSM yazılımı sağlık sektörü içindeki ve dışındaki kullanıcılara sağlık durumu ve risk gruplarına ilişkin bilgi sunulmasına yönelik bir yazılımdır. Bu yazılımın kapsamındaki veriler Sağlık Bakanlığı merkezindeki değişik amaçlara yönelik olarak işlenmektedir. Her kullanıcının kendisine tanımlanmış farklı kullanım alanları vardır.(5)

Karar Destek Sistemi(KDS) ise AHBS ve HBYS de dahil olmak üzere tüm bu sistemleri üzerinden gelen verilerin toplandığı ve Sağlık Bakanlığı tarafından yapılan analizlerin paylaşıldığı sistemdir. İSM'ler bu verilere sınırlı şekilde ulaşabilmektedir.(6)

Bu sistemler arasındaki en büyük problem ile ortak çalışma alanları ile ilgili veri gizliliğinden ve verilerin uygun toplanıp, iletilmemesinden kaynaklı veri kayıplarından dolayı kayıtlara ulaşmada zorlukların olmasıdır. Çok çeşitli sistem olması aynı zamanda veri güvenilirliğini etkileyebilmektedir. Sistemler arası entegrasyon eksikliğinden kaynaklanan sorunlara sıkça rastlanılmaktadır.

Bu doküman Arş. Gör. Dr. Neslişah Şiyve tarafından, Prof. Dr. Bülent Kılıç danışmanlığında 10.09.2019 tarihinde hazırlanmıştır. Bu bilgilendirme notu aşağıda belirtilen şekilde kaynak gösterilmek şartıyla yazılı, elektronik, vb. ortamlarda kullanılabilir:

*Şiyve N, Kılıç B. İSM'de Kullanılan Elektronik Veri Sistemleri, HBYS, AHBS sistemleri arasındaki farklar. Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı AD, Hekim Adayı Tartışma Soruları, 2019. [İnternet Erişim Adresi]
<http://webb.deu.edu.tr/halksaqliqi/?SID=ContentBlogger&ID=136&PID=LisansEgitim&TID=Lisans%20E%C4%9Fitim%20Program%C4%B1>*

Kaynakça:

- 1) Aile Hekimliği Bilgi Sistemi İnternet Erişim Adresi:
<https://prezi.com/p3disdy-p9e/aile-hekimligi-bilgi-sistemi-ahbs-nedir/> Erişim Tarihi: 09/09/2019
- 2) Akkoç L., Dan T. Hastane Bilgi Yönetim Sistemi (HBYS)'nin Isparta'da Bulunan Sağlık Kuruluşları Üzerindeki Etkililiğinin Araştırılması, :120.
- 3) Sağlık Bakanlığı, HBYS. Güncelleme tarihi: 09/02/2015.
<https://dijitalhastane.saglik.gov.tr/TR.4881/hbys-hastane-bilgi-yonetim-sistemi.html> Erişim tarihi:04.09.2019
- 4) HSYS, MBYS Kullanım Klavuzu, İnternet Erişim Adresi:
<https://dosyaism.saglik.gov.tr/Eklenti/12945.mbys-kullanim-kilavuzupdf.pdf?0> Erişim Tarihi: 09/09/2019
- 5) TSİM Kullanıcı Klavuzu, İnternet Erişim Adresi:
https://tsim.saglik.gov.tr/tsimyardimURL/TSIM_GENEL/TSIM_GENEL.htm Erişim Tarihi: 10/09/2019
- 6) Karar Destek Sistemi, İnternet Erişim Adresi: <https://e-saglik.gov.tr/TR.7079/kds.html>
Erişim Tarihi: 10/09/2019